

szemle

Karinthy Frigyes és Kertész Tamás. Képkocka az 1931 körül forgatott amatőr filmből
Petőfi Irodalmi Múzeum

EGY HOMO LUDENS FÉNYKÉPEI

Minden másképp van. Karinthy Frigyes összes fényképe

Összeállította, szerkesztette, az előszót és az utószót írta: Kovács Ida

Petőfi Irodalmi Múzeum, 2016

IÉvtizedek óta rendkívül népszerű sorozata a Petőfi Irodalmi Múzeumnak az írók-költők „összes” fényképét közlő kötetek, némelyike újabb és újabb kiadásokat él meg, felülírva a cím sugallta, valaha teljesnek vélt képet. A legutóbbi, a tavalyi év végén megjelent Karinthy-kötet is egy 1982-es első kiadás alaposan frissített változata, az egyik szerkesztő – Láng József mellett – már akkor is Kovács Ida volt, a múzeum Művészeti tárának vezetője, aki a mostanit is jegyzi összeállítóként és az előszó szerzőjeként.

I„Összes” fotóról beszélni éppen olyan bátorság, mint oeuvre-katalógust közreadni, hiszen már a megjelenés pillanatában elévülhet, mégis szükséges ez a vállalkozás a kutatók részéről, hiszen nem azt állapítják meg, hogy nem létezik több, hanem csak a jelenleg fellelhető összes fotó (alkotás stb.) jegyzékét hozzák nyilvánosságra, a ma már elmaradhatatlan „wanted” kiegészítéssel. Ez a műalkotások esetében jelenthet egykori reprodukciót olyan lappangó művekről, amelyek holléte nem ismert, jelen esetben viszont az utószó sorolja hosszan azokat a forrásokat, elsősorban társasági és ünnepi eseményekről, amelyeken feltehetően készült fotó Karinthy jelenlétében, de eddig még nem került elő. Egy ilyen kötet megjelenése felhívhatja a figyelmét olyan örökösöknek, hagyatékok gondozóinak, gyűjtőknek, akik ennek kapcsán jöhetnek tisztába azzal, mennyire ritka és keresett az általuk őrzött dokumentum. Bízunk abban, hogy ezúttal is lesznek felfedezések.

csak a jelenleg
fellelhető összes
fotó

bízunk abban,
hogy ezúttal is
lesznek felfedezések

IBár a tartalom zöme képekből áll, mégis érdemes egy kicsivel többet foglalkozni a szövegekkel, kezdetben az előszóval. Irodalomtörténeti értekezést írni itt Karinthy Frigyesről teljesen felesleges, de jellemrajzot adni mindenképpen szükséges. A szerkesztő a szemtanúkat hívja segítségül (Füst Milánt, Kosztolányinét, Karinthy Cinit és másokat), hiszen bár a képek némelyike szinte megmozdul, mégsem észleljük a főhős szeme színét, valódi magasságát, beszédjének

a szerkesztő
a szemtanúkat
hívja segítségül

Egy ilyen kötet megjelenése felhívhatja a figyelmét olyan örökösöknek, hagyatékok gondozóinak, gyűjtőknek, akik ennek kapcsán jöhetnek tisztába azzal, mennyire ritka és keresett az általuk őrzött dokumentum.

hangszínét, gyorsaságát, modorát, járása, gesztikulációja, mimikája jellegzetességeit – mindezek nem derülnek ki, legfeljebb a fantázia segítségül hívásával a képekről, de megtudjuk közvetlenül Devecseritől és Babbitstól. A fekete-fehér fotók nem érzékeltetik, de Cini memoárja igen, hogy az apja előszeretettel hordott élénk színű inget és rikító, mintás nyakkendőt az olcsó konfekcióöltöny alatt, így máris árnyaltabb a kép a minden mókában részt vevő, de a képeken alig mosolygó, inkább borongós tekintetű Karinthyról.

igazi
médiasztár
volt

avat, ünnepel,
bemutat, dedikál,
szerepel, részt vesz

¶ Az is csak így, ebben az összefüggésben válik hangsúlyossá, hogy Karinthy mennyire fontos alakja volt a kor közéletének, igazi médiasztár volt abban az értelemben, hogy nagyobb számú olyan fotó maradt fenn róla, ahol avat, ünnepel, bemutat, dedikál, szerepel, részt vesz – ő volt az, akit az utca embere is felismert, megbámult mint hírességet, hiszen a folyóiratokban rendszeresen közölték a fotóit, különböző közéleti szerepekben. Ebben egyébként nagyban különbözik ez a fotótéka például Radnótiétól vagy József Attiláétól, ahol a fényképek túlnyomó többsége privát kép, műtermi, családi vagy szűk baráti körben készült, elvértve van köztük csak nyilvánosságnak szánt dokumentum. Ez lényegesen több feladatot is rótt a múzeum munkatársaira, a szerkesztőkre, akiknek nem volt elég néhány hagyatékot, múzeumi és magángyűjteményt végigböngészni, hanem át kellett nézniük számos napilap és folyóirat (*Színházi Élet, Délibáb, Az Est, Pesti Napló* stb.) minden számát, több évfolyamon keresztül. A képanyag nagyobb része ilyen sajtófotó, ahol az eredeti példány holléte nem is ismert, a kötet a lapban megjelent fotókat tudja csak reprodukálni, ennek megfelelő, de a körülményekhez mérten valóban a lehető legjobb minőségben.

Nagyban különbözik ez a fotótéka például Radnótiétól vagy József Attiláétól, ahol a fényképek túlnyomó többsége privát kép, műtermi, családi vagy szűk baráti körben készült, elvértve van köztük csak nyilvánosságnak szánt dokumentum.

a fotókon megjelenő
arc többnyire
mélabús vagy
közömbös

¶ Talán a stílusparódiáknak, talán a máig töretlenül népszerű *Tanár úr kérem*nek, esetleg a számos fennmaradt anekdotának köszönhető, hogy Karinthyt vicces, játékos embernek képzeljük el, és bár a fotókon megjelenő arc többnyire mélabús vagy közömbös, megörökített jelenetek sokasága támasztja alá az íróval kapcsolatos összes sztereotípiát, a minden mókára kapható, hallatlanul kíváncsi, folyton szerepelni vágyó figuráról. Az egyik képen egy tréfás virslievő

Karinthy Frigyes és Kosztolányi Dezső
László Henrik felvétele 1933 szeptemberében
Színházi Élet, 1933. szept. 10-16., 38. sz.

Kosztolányi Dezső és Karinthy Frigyes, Palicsfürdő, Szabadka, 1910-es évek közepe
Üzenet (Szabadka), 1975. febr.-márc., 2-3. sz.

Az egyik képen egy tréfás virslievő verseny zsűritagja, máshol az érvényesülés dinamikáját magyarázza egy különös matematikai képlettel, gyök alatt Napóleonnal, mágus szerepében tündököl vagy Keleti Lászlóval pózol.

kevés olyan szerző lehet, aki ekkoriban ennyire része volt a nyilvánosságnak

verseny zsűritagja, máshol az érvényesülés dinamikáját magyarázza egy különös matematikai képlettel, gyök alatt Napóleonnal, mágus szerepében tündököl vagy Keleti Lászlóval pózol. A privát élete számos mozzanatát rögzítette és közölte a sajtó, a *Színházi Élet* lehozta az osztálytalálkozóján készült csoportképet, több felvételt a siófoki strandon vagy a Gellért fürdőben pihenő, a stockholmi műtétje után pesti lakásában lábadozó íróról. És ennél még több a „party”-kép, a fogadásokon, ünnepeken, színházi eseményeken részt vevő Karinthyról – tényleg nagyon kevés olyan szerző lehet, aki ekkoriban ennyire része volt a nyilvánosságnak, talán még Herczeg Ferenc sem.

¶ A sors fintora, hogy idővel nemcsak bővül, hanem fogy is a képanyag, az 1982-es kötethez képest jócskán gyarapodott a sor, de az is előfordul, hogy az akkor közölt fénykép eredetije már nem érhető el, az a forrás már nem érvényes, az új adat pedig nem ismert. Ebben az esetben az egykori közlés reprodukálható újra, és lehet reménykedni, hogy az eredeti egyszer majd megkerül. Előfordul, hogy az 1995-ös *A Karinthyak. Egy budapesti művészcsalád száz éve képekben 1887–1992* kötetben közölt kép eredetije már nem található meg, holott mindössze bő két évtized telt el az album megjelenése óta.

¶ A fotók némelyike maga Karinthy a köztudatban, beleégett az agyunkba, mint Petőfiről a dagerrotípiá. Itt viszont adattal, lelőhellyel, mérettel, dátummal, a fényképezés körülményeivel új értelmet nyer: helyet kap Karinthy életében és a kutatás eredményeivel az irodalomtörténet-írásban. Ezért is jó, hogy a nagyobb méretben publikált válogatás után elkülönítve következik az ikonográfia, az adatolás és az értelmezés.

¶ A zárókép váratlan és megrázó: nem az utolsó az időrend szerint, hanem több mint két évvel korábbi, mint a siófoki Vitéz Panzióban, a halottas ágynál készült több felvétel. A koponyaröntgen közlése búcsúzóul abból a szempontból érthető, hogy az agyban képződött tumor Karinthy irodalmi munkásságának részévé vált. Ám felvetődhet a kérdés, hogy Esterházy Péter esetében egy majdani fotótéka vállalkozik-e majd a bizonyos MRI- vagy CT-felvétel publikálására...

a koponyaröntgen közlése búcsúzóul

Gréczi Emőke

